

به نظر شما تعامل با تک کشور های اروپایی به جای تعامل با اتحادیه اروپا به عنوان یک مجموعه واحد، چه فرصت‌هایی را پیش روی دیپلماسی ایران قرار می‌دهد؟ جمهوری اسلامی ایران باید به سمت تعامل تک به تک با این کشورها پیش برود یا ارتباط با سیاست خارجی کانالیزه شده اتحادیه اروپا را در پیش بگیرد؟

من فکر می‌کنم که در سیاست خارجی کلی ایران باید بین دو حوزه مجاز قائل بشویم. یکی حوزه مربوط به موضوع هسته‌ای ایران که تقریباً بخش زیادی از توان سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران را گرفته و یکی سایر حوزه‌ها به عنوان یک قدرت منطقه‌ای. اگر بخواهیم در مورد موضوع هسته‌ای توانمندی‌های سیاست خارجی در این موضوع سخن بگوییم، باید اعتراف کنیم که در واقع سیاست خارجی ایران گرفتار پدیده‌ای به نام مدیریت قدرت‌های بزرگ شده است؛ یعنی این که تعدادی از قدرت‌های بزرگ در دنیا به

چین، تقریباً بازار اشباع شده‌ای است و طبیعتاً یک بازار بکر، حوزه‌ای می‌شود برای رقابت قدرت‌های نوظهور اقتصادی، قدرت‌هایی که در درجه دوم اقتصادی هستند و قدرت‌هایی که در واقع کمتر می‌توانند مثل قدرت‌های بزرگی چون ژاپن و آمریکا جولان بدهند. از این نظر ایران اهمیت زیادی برای کشورهای نسبتاً پیرامونی و درجه دوم اروپایی دارد. در گذشته هم اینگونه بوده که در روابط اقتصادی ایران با کشورهای اروپایی، دو سه کشور در سطح بالاتری بودند. البته کشورهای دیگر هم روابط اقتصادی نسبتاً گسترده‌ای داشته‌اند که شاید در نگاه اول مورد توجه نبوده است. یعنی این تصور نمی‌رفته که روابط اقتصادی ایران با این کشورها تا این مقدار گسترده باشد. کشورهایی مثل اتریش، دانمارک و یا ایتالیا که کشور اخیر در برهه‌هایی در رتبه دوم شراکت تجاری با ایران در بین کشورهای اتحادیه اروپا بوده است.

عده‌ای معتقدند که اروپایی‌ها متأثر از بحران یورو - که نوعی شاخص واگرایی اروپایی‌ها به حساب می‌آید -، در ایران به دنبال قبضه بازار این کشور هستند. آیا بر سر ایران به عنوان یک بازار بزرگ، رقابتی بین اروپایی‌ها ایجاد شده است؟

شاید این بحران هم تأثیر داشته ولی من این رقابت را در سپهر کلی تری می‌بینم. این رقابتی است که در ذات اقتصاد سرمایه داری هست. طبیعتاً برای بازار بکری که به ویژه توانایی پرداخت هزینه خدمات و کالاها را دارد، که این خود موضوع مهمی است، رقابت وجود دارد. یک وقتی هست که بازار بزرگی مثل بازار هند یا پاکستان، مصرف کننده‌های زیادی دارد، ولی شاید توانایی پرداخت هزینه‌های آن خدمات و کالاها را نداشته باشند. ولی بازار ایران بازاری است که توانایی پرداخت هزینه‌ها را دارد. قطعاً در ذات اقتصاد این رقابت وجود دارد، حالا این بحران اخیر می‌تواند تأثیرگذار باشد، ولی این که صرفاً از این نظر تأثیر پذیرفته باشد، اینطور نیست. به طور کلی اقتصاد سرمایه داری، کشورها را به این سمت هدایت می‌کند که به دنبال بازارهای جدید و کسب سود بیشتر باشند.

بقیه کشورها استفاده می‌کند. یعنی از آن‌ها به عنوان قدرت‌های واسطه در تأثیرگذاری بر تصمیمات سایر قدرت‌های اتحادیه اروپا و به ویژه سه قدرت اصلی استفاده می‌کند. مثلاً روابط اقتصادی که جمهوری اسلامی ایران با اتریش و دانمارک به عنوان قدرت‌های پیرامونی یا درجه دوم اتحادیه اروپا داشته است قابل چشم پوشی نیست. یا روابطی که با سوئیس داشته و استفاده‌هایی که از ظرفیت‌های این کشور کرده است. شاید بتوان گفت که این انحصار قدرت‌های مرکزی اروپا صرفاً در موضوع هسته‌ای است و در سایر موضوعات، جمهوری اسلامی ایران کمابیش از ظرفیت‌های سایر قدرت‌ها استفاده کرده است.

با این حال برای ورود به مسئله هسته‌ای هم ظاهراً تمایل و رقابت میان قدرت‌های اروپایی و غیر اروپایی وجود دارد. به عنوان نمونه می‌شود به تلاش تاکام برزیل و ترکیه در این زمینه اشاره کرد. فارغ از این مسئله اخیراً وزیر امور خارجه ایتالیا در سفرش به ایران از رقابت کشورهای اروپایی در نزدیک شدن دوباره به ایران سخن گفته اند به نظر شما این رقابت بر چه مبنایی است، اصلاً این رقابت چقدر واقعی است؟

طبیعتاً رقابت وجود دارد. بالاخره برای دستیابی به منافع ناشی از بازار ایران و همین طور کسب پرستیژ بین‌المللی، هر کشوری در پی منافع ملی و بین‌المللی خودش هست. موضوع ایران در سطح بین‌الملل و ایفای نقش در این موضوع می‌تواند به افزایش جایگاه آن‌ها در سطح بین‌المللی کمک کند و همینطور دستیابی به منابع بازار ایران به عنوان یک منبع بکر، آن‌ها را تحریک می‌کند که وارد رقابت با یکدیگر بشوند، درست است قبلاً هم سایر قدرت‌ها حرکتی داشته اند. مثلاً در فرآیند بیانیه سه جانبه تهران فعالیت‌هایی که کشورهای ترکیه و برزیل انجام می‌دادند، از این سنخ است. یعنی هم برای کسب پرستیژ بین‌المللی و هم تلاش برای کسب بازار ایران. خصوصاً این مسئله را در نظر داشته باشیم که بازار بین‌المللی در حال حاضر با توجه به حضور قدرت‌های بزرگ اقتصادی مثل آمریکا، ژاپن و

دکتر سیداحمد فاطمی نژاد

عکس: خراسان دیپلماتیک